

บทความที่ : 17
Article :

**การพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารจัดการแบบเครือข่ายท่องเที่ยวโดย
ชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

**Indicator Development of Phu-Tai Cultural
Community Based Tourism Network Governance
in Northeastern, Thailand**

นพพล อัครฮาด*, อัยรวี วีระพันธ์พงศ์, ฐาปนีย์ เวสารัชเวชย์***,
พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม และ อาริยา ป้องศิริ***

Noppon Akahat*, Airawee Wiraphanphong,
Thapanee Wasaratchawet***, Phimlikhid Kaewhanam*,
and Ariya Pongsiri***

*คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ [Faculty of Liberal Arts, Kalasin University]; Corresponding author email: n-akahat@hotmail.co.th

** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา [Faculty of Humanities & Social Sciences, Suansunandha Rajabhat University]

***วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น [Khon Kaen University International College]

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารการจัดการแบบเครือข่ายท้องถิ่นโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 18 คน จำนวน 3 รอบ วิเคราะห์ผลด้วยค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการหาความสอดคล้องระหว่างความคิดเห็นของ Kendall เพื่อหาความสอดคล้องระหว่างผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน ผลการศึกษาพบว่า ผลการพัฒนาเกณฑ์ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการบริหารการจัดการแบบเครือข่ายท้องถิ่นโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการบริหารจัดการแบบเครือข่ายร่วมกันภายในชุมชนที่จัดการท้องถิ่น ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ และ 37 ตัวบ่งชี้ 2. ด้านการบริหารจัดการแบบเครือข่ายร่วมกับภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคมและองค์กรชุมชนอื่น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 10 ตัวบ่งชี้ 3. ด้านการบริหารจัดการแบบเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจในส่วนกลางและภูมิภาค ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 10 ตัวบ่งชี้ และ 4. ด้านการบริหารจัดการเครือข่ายร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 20 ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชนผู้ไท; การบริหารจัดการแบบเครือข่าย; การพัฒนาตัวบ่งชี้

\

Abstract

This article aims to develop indicators of Phu-tai cultural community-based tourism network governance in northeastern, Thailand. The del-phi research method was conducted data collection by using questionnaires with 18 experts in 3 rounds. The data were analyzed by mean, standard deviation, and Kendall 's coefficient of concordance for finding consistency between opinions of each expert. The result found that the developed indicators and factors of Phu-tai cultural community-based tourism network governance in the northeastern consist of 4 dimensions as follows: 1) Network arrangement collaborates within the community-based tourism governance, consisting of 10 factors and 37 indicators; 2) Network arrangement combine with the private sector, civil society, and other community organs, consisting of 3 factors and 10 indicators; 3) Network arrangement combine with governmental sector and state-owned enterprises in the national and regional levels, consisting of 2 factors and 10 indicators; and 4) Network arrangement collaborates with local administrative organization, consisting of 5 factors and 20 indicators.

Keywords: Phu-tai Community-Based Tourism; Governance Network; Indicator Development

บทนำ

สืบเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560 - 2564) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศไทยที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนขนานใหญ่ โดยจะต้องปฏิรูปและปรับเปลี่ยนเพื่อแก้ปัญหาฐานสำคัญที่เป็นจุดอ่อนและข้อจำกัดของประเทศที่สั่งสมมานาน ในขณะเดียวกันก็ดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุก เพื่อที่จะใช้ประโยชน์จากจุดแข็งและจุดเด่นของประเทศให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างเต็มที่ ด้วยการพัฒนานวัตกรรมและการนำมาใช้เป็นปัจจัยขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติเพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศในทุกด้าน ซึ่งคาดการณ์ว่าต่อจากนี้ไปจะมุ่งเน้นการนำความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) และการพัฒนานวัตกรรมเพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (Economic value-add) ทั้งในเรื่องกระบวนการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ รวมทั้งการส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันชุมชนในการทำหน้าที่ทางเศรษฐกิจกระแสใหม่ โดยเฉพาะกระแสเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม (Cultural and Creative Economy Trends) พร้อมทั้งการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้ขยายการเติบโตทางเศรษฐกิจบนความยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศและศักยภาพของพื้นที่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ในปัจจุบันได้มีการถ่ายโอนอำนาจการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 เพื่อมุ่งเน้นการกระจายอำนาจด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวสู่ชุมชนท้องถิ่น เปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนรับผิดชอบในการบริหารจัดการในด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยให้อำนาจชุมชนในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผลักดันให้การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นมาส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในชุมชนด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันแม้นโยบายภาครัฐจะให้อำนาจและบทบาทหน้าที่แก่องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว แต่ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการแบบระบบราชการที่เน้นการสั่งการนโยบายตามสายการบังคับบัญชา (Hierarchical bureaucracy) ทำให้การบริหารจัดการด้านบริการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดเสถียรภาพ และความชัดเจน ขาดหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ประสานและติดตามการบังคับใช้อำนาจในการปฏิบัติตามแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจด้านการจัดการท่องเที่ยวในระดับชาติและบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรวมถึงกฎหมาย ระเบียบคำสั่งของราชการที่ไม่ทันต่อการพัฒนาในภาคบริการการท่องเที่ยวที่ต้องบูรณาการร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการกระตุ้นให้แหล่งท่องเที่ยวที่พัฒนาและบริหารจัดการได้รับความนิยม รวมทั้งการวางแผนที่ไม่นำไปสู่การปฏิบัติหรือการขาดการลงทุน ขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนและภาคธุรกิจเอกชน ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนขาดการใส่ใจและการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน นำไปสู่การขาดการวางแผนและกำหนดทิศทางการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นไม่ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง (องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี, 2560)

นโยบายการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว สอดรับกับพัฒนาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ในช่วงที่ผ่านมา โดยเฉพาะในส่วนของทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ที่ถือว่า องค์กรแบบระบบราชการ (Bureaucracy) ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในศตวรรษที่ 20 ที่ผ่านมา เพราะตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้คำมั่นสัญญาที่ศูนย์กลางอำนาจซึ่งเป็นฝ่ายควบคุมและจัดสรรผลประโยชน์ต่างๆ มอบให้แก่องค์กรชุมชนท้องถิ่น ซึ่งในการจัดการองค์กรแบบนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเครื่องมือที่ทำให้เกิดการประสานงานทางนโยบายและกำหนดสินค้าสาธารณะโดยทั่วไปขึ้นในระบบราชการ จนกระทั่งถึงทศวรรษที่ 1980 นักทฤษฎีองค์กรและนักกำหนดนโยบายสาธารณะจำนวนมากได้หมุนกลับทางจากการใช้องค์การตามลำดับการบังคับบัญชาแบบระบบราชการ (bureaucracy hierarchy) ไปสู่การใช้แนวคิดตลาดแห่งชัยชนะ (champion market) ที่เน้นกลไกการตลาดและการต่อรองราคากันในสินค้าและบริการสาธารณะของรัฐ และกระแส

ดังกล่าวพัฒนามากขึ้นจนเป็นองค์การที่อยู่ในรูปของความสัมพันธ์แบบเครือข่าย (Network organization) ในปัจจุบัน (Bivir, 2010) ซึ่งองค์การแบบเครือข่ายประกอบด้วยตัวแสดงจำนวนมากซึ่งเป็นตัวแสดงที่มีฐานทรัพยากรสำคัญและมีการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรเหล่านั้น โดยองค์การแบบเครือข่ายจะมีความแตกต่างจากองค์การตามลำดับสายการบังคับบัญชา (hierarchy) เพราะไม่ได้ใช้ความเป็นศูนย์กลางแห่งการใช้อำนาจหน้าที่โดยปกติเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในหมู่ตัวแสดงที่เข้าร่วมในส่วนต่างๆ แตกต่างจากองค์การแบบตลาด (market) ในสิ่งที่เกี่ยวกับการเข้าร่วมของตัวแสดงในการเข้ามาแทนที่และเป็นการแลกเปลี่ยนระยะยาว (repeated & enduring exchange) ที่วางอยู่บนความเชื่อมั่นและการเจรจาตกลงกันมากกว่าการใช้ราคาและการต่อรองราคาตามกลไกตลาดถ่วงดุลกัน (bargaining) ยกตัวอย่าง ความสัมพันธ์ขององค์การเครือข่ายที่เกิดขึ้นนั้นสามารถร่วมกันจัดตั้งระบบสหกรณ์ การร่วมกันเป็นพันธมิตร การจัดทำพันธสัญญาแห่งสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน หรือความเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจ และร่วมกันรับความเสี่ยงในกิจการที่พวกเขาประกอบกันขึ้นโดยตกลงร่วมกัน เป็นต้น (Bivir, 2010) ดังนั้นเครือข่ายจึงเป็นแนวคิดการจัดการองค์การสมัยใหม่ที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการศึกษาและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนภายใต้บริบทและอิทธิพลของการปฏิรูปภาครัฐของโลกวิชาการในปัจจุบัน

กลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ผู้ไท เป็นกลุ่มชุมชนที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมสำหรับใช้เป็นครื่องในการดำเนินชีวิตของกลุ่มตนภายในชุมชน เป็นชุมชนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับกฎของธรรมชาติและระบบอาวุโสค่อนข้างสูง เน้นการดูแลช่วยเหลือกันภายในกลุ่มครอบครัว เครือญาติ และชุมชนผู้ไทด้วยกันอย่างสูงมาอย่างช้านาน และพยายามทำนุบำรุงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนของกลุ่มตนเองไว้เป็นอย่างดีเพื่อให้สามารถยืดหยุ่นและปรับเข้าสู่กระแสของรัฐธรรมนูญใหม่ และกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จากการสำรวจโดยสุเทพ ไชยรินทร์ (2556) นักผู้ไทศึกษายุคปัจจุบันพบว่าปัจจุบันชุมชนชาวผู้ไทส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร โดยจะมีความหนาแน่นเป็นพิเศษตลอดแนวเทือกเขาภูพาน เพราะบรรพบุรุษนิยมเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านใกล้ที่ราบลุ่มใกล้ภูเขาเพื่อประโยชน์ในการ

ดำรงชีวิตและความเชื่อบางประการของกลุ่มชน ซึ่งในปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาสนับสนุนและนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือเชิงนิเวศเข้ามาในชุมชนชาวผู้ไทที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนชาวผู้ไทขึ้น ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงความเป็นอยู่และวิถีชีวิต ที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนชาวผู้ไท ซึ่งทำให้เห็นว่าชุมชนชาวผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีศักยภาพสูงในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนตามที่ปรากฏในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามจากการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนชาวผู้ไทที่เกิดขึ้น แม้ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นเองจะสามารถดำเนินการจัดบริการการท่องเที่ยวในชุมชนของตนต่อไปได้ด้วยอาศัยสรรพกำลังของคนและทรัพยากรที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามที่ดำรงอยู่ในชุมชนของตน แต่ถ้าหากชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มวัฒนธรรมผู้ไทสามารถสร้างระบบการจัดการร่วมกันในลักษณะเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น และบูรณาการความร่วมมือเข้ากับแผนงานตามนโยบายหรือกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเครือข่ายนโยบายด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนชาวผู้ไทให้ประสบความสำเร็จทั้งทางด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน การพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ซึ่งศักยภาพการดำเนินการดังกล่าว ถือเป็นการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเพื่อต่อยอดการพัฒนาไปสู่กระบวนการจัดการตนเองโดยกลไกชุมชนในการจัดให้บริการสาธารณะแนวใหม่ และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่นำไปสู่การสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองในการจัดการชุมชนตนเองตามศักยภาพที่มีเพื่อให้กิจกรรมการพัฒนาของชุมชนเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนในการดำเนินการต่อไป (Wanlop Rathachatronon & Noppon Akahat, 2017: 65 – 75)

จากความสำเร็จข้างต้นจะเห็นได้ว่านโยบายด้านการกระจายอำนาจในการจัดทำบริการด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีปัญหาสำคัญคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีชุมชนท้องถิ่นจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยังไม่มีแนวทางและรูปแบบการจัดทำบริการในเรื่องนี้ที่ชัดเจน ขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาสังคมและชุมชน หรือใช้วิธีการสนับสนุนที่ไม่ทำให้เกิดคุณค่า

และตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาความยั่งยืนในการจัดบริการในเรื่องดังกล่าวต่อชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่าในการกิจด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้นไม่มีใครสามารถดำเนินการและจัดบริการได้ดีกว่าชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมอยู่แล้ว ทั้งนี้ในพื้นที่จังหวัดทางภาคอีสานตามแนวเทือกเขาภูพานได้มีชุมชนท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญๆ โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในรูปขององค์กรชุมชนและเห็นว่าองค์กรชุมชนเหล่านั้นควรได้รับการพัฒนาระบบจัดการบนเครือข่ายชุมชนผู้ไท หรือการประสานความร่วมมือระหว่างกันในฐานะเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน และพัฒนาความเข้มแข็งระหว่างองค์กรชุมชนดังกล่าวให้เกิดพลังขับเคลื่อนเครือข่ายที่มีผลประโยชน์และเป้าหมายร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายนโยบาย (Network policy) ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกันกับองค์กรภาคอื่นๆในระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาโครงสร้าง เครื่องมือ และการกำหนดกลยุทธ์และคุณค่าทางการจัดการร่วมกันภายใต้แนวทางการจัดการแบบเครือข่ายในพื้นที่ ซึ่งเป็นทิศทางและรูปแบบการจัดการภาครัฐที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาและสร้างนวัตกรรมทางการจัดการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน และจะสามารถตอบโจทย์การบริหารจัดการที่เหมาะสมและทิศทางการจัดบริการสาธารณะแนวใหม่ในระดับท้องถิ่นที่จะเป็นการสร้างคุณค่าความเป็นพลเมืองและประชาสังคมในชุมชนให้ช่วยผลักดันและน่านโยบายสาธารณะไปปฏิบัติในชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ คุ่มค่า และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนผ่านการออกแบบกระบวนการวิจัยและการสังเคราะห์ผลที่ได้ในเชิงประจักษ์เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดที่จะนำไปสู่แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรชุมชนและองค์กรภาคีต่างๆในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนผู้ไทในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารการจัดการแบบเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ Exploratory sequential mixed method design (Creswell, 2014) สำหรับใช้เป็นวิธีการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือขึ้นด้วยอาศัยปรากฏการณ์และข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ (Edmonds & Kennedy, 2017) ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการจัดการแบบเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยเทคนิคแบบเดลฟาย (Del-phi) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ (Macmillan, 1971)

ระยะที่ 1 การสังเคราะห์ประเด็นที่เป็นเกณฑ์ประเมินการพัฒนาตัวชี้วัดการบริหารการจัดการแบบเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไท 5 พื้นที่กรณีศึกษา ได้แก่ 1) บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์, 2) บ้านภู ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร, 3) บ้านกุดเข้ด่อน ตำบลกุดเชียงหมี อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร, บ้านนาบัว ตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม และบ้านโนนหอม ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร แล้วทำการวิเคราะห์เนื้อหาเบื้องต้นสรุปเป็นเอกสารประกอบการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญในการประเมินผลการพัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการแบบเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการแบบเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่ใช้ทำการศึกษา ต่างเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความสนใจในประเด็นต่างๆ ที่รวบรวมได้การวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยเอกสาร โดยทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 18 ราย ทั้งผู้บริหารหน่วยงาน ผู้ปฏิบัติการในชุมชน ผู้เชี่ยวชาญสายวิชาการและสายการปฏิบัติการในองค์การภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ผู้ไท

หลังจากนั้นได้ทำการเคลฟาย รอบที่ 1 ด้วยการสร้างแนวคำถามแบบแบบผสมทั้งปลายปิดและปลายเปิดในแต่ละข้อคำถาม พร้อมกับเอกสารประกอบการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญในการประเมินผลการพัฒนาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการบริหารการจัดการแบบเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีประเด็นที่สังเคราะห์ได้ทั้งหมด 77 ประเด็นให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามและข้อคิดเห็นอิสระในแต่ละประเด็น ในช่วงระหว่างวันที่ 1 – 15 พฤษภาคม 2562 แล้วนำผลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญในประเด็นต่างๆ มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วรายงานผลให้ผู้เชี่ยวชาญทราบผลในการดำเนินการเคลฟายรอบที่ 2 ต่อไป

ระยะที่ 2 การสอบถามผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาฉันทามติ (Consensus) เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดแต่ละองค์ประกอบด้วยเทคนิคแบบเคลฟาย (Delphi) ซึ่งได้สร้างแบบสอบถามรอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบมาตรวัด 5 ระดับ ให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามและส่งกลับทางไปรษณีย์ในช่วงวันที่ 31 พฤษภาคม – 14 มิถุนายน 2562 แสดงเป็นรายองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ชุดแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ความเหมาะสมของเกณฑ์ตัวชี้วัดแต่ละองค์ประกอบ และ 3) ข้อเสนอแนะเพื่อความเหมาะสมในการพัฒนาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการบริหารการจัดการแบบเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 4 องค์ประกอบ 77 ตัวชี้วัด แล้วนำข้อมูลที่ได้จากรอบที่ 2 วิเคราะห์หาฉันทามติระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญโดยใช้วิเคราะห์ค่าทางสถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ Kendall 's Value หาความสอดคล้องระหว่างความ

คิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและนำมาปรับปรุงประเด็นในแต่ละองค์ประกอบตัวชี้วัดและรายงานผลให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบในรอบที่ 3

ระยะที่ 3 การเดลฟาย รอบที่ 3 สร้างแบบสอบถามปลายปิดแบบมาตรวัด 5 ระดับที่ได้จากการปรับปรุงประเด็นในแต่ละองค์ประกอบตัวชี้วัดของผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 โดยใส่ผลย้อนกลับ (Feedback) ซึ่งแสดงผลการวัดฉันทามติเป็นสถิติของกลุ่มและคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบใหม่จำนวนใน องค์ประกอบ 4 ด้าน 77 ตัวชี้วัด โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามผ่านทางไปรษณีย์ในช่วงวันที่ 1 กรกฎาคม – 15 กรกฎาคม 2562 นำข้อมูลที่ได้จากรอบที่ 3 มาวิเคราะห์ฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และใช้วิเคราะห์ค่าทางสถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ Kendall 's Value หาความสอดคล้องระหว่างความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญร่วมกัน โดยพิจารณาค่าที่ได้ระหว่าง 0 – 1 โดย ถ้าค่าที่ได้มากกว่า 0.7 แสดงว่ามีความเห็นสอดคล้องกันสูง ค่าที่ได้อยู่ระหว่าง 0.3 – 0.7 แสดงว่ามีค่าความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง และค่าที่ได้ต่ำกว่า 0.3 แสดงว่าค่าความเห็นสอดคล้องกันต่ำ (Gracht, 2012)

ผลการวิจัย

ผลการออกแบบและพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารการจัดการแบบเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้เทคนิคแบบเดลฟาย (Dei-phi) จากการใช้แบบสอบถามเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 18 ทำการประเมินและให้ความเห็นในข้อคำถามต่างๆ จำนวน 3 รอบ ซึ่งในรอบสุดท้ายได้ผลการพัฒนาเกณฑ์ตัวชี้วัดและองค์ประกอบต่างๆ ในแต่ละด้าน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 : สรุปผลการพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารการจัดการแบบเครือข่ายท่องเที่ยว
โดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ด้านที่	องค์ประกอบของ คุณลักษณะตัวบ่งชี้	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	Kendall 's Value	จำนวน เกณฑ์การ พิจารณา
1. การบริหาร จัดการแบบ เครือข่าย ร่วมกันภายใน ชุมชนที่ จัดการ ท่องเที่ยว	1.1 การวางแผนการ พัฒนาระบบบริหาร จัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนร่วมกัน ระหว่างกลุ่มต่างๆใน ชุมชน	4.97	0.068	0.607	8
	1.2 การบริหารจัดการ กลุ่มส่งเสริมการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างมีธรรมาภิบาล	4.97	0.064	0.490	5
	1.3 การพัฒนาคุณภาพ บริการการท่องเที่ยว รวมทั้งบริการ สาธารณะอื่นที่ส่งเสริม กิจกรรมการท่องเที่ยว ให้มีประสิทธิภาพ ร่วมกันภายในชุมชน	4.94	0.106	0.632	8
	1.4 ภาวะผู้นำและการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ภายในกลุ่มส่งเสริมการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน	4.97	0.117	0.381	2

ด้านที่	องค์ประกอบของ คุณลักษณะตัวบ่งชี้	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	Kendall 's Value	จำนวน เกณฑ์การ พิจารณา
	1.5 การนำทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ชุมชนมา เพิ่มมูลค่าด้านการ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชนร่วมกัน	4.96	0.107	0.261	6
	1.6 การส่งเสริมการ จัดการความรู้ ภูมิ ปัญญา และอัตลักษณ์ ประจำท้องถิ่นจากฐานผู้ รุ่นให้แก่สมาชิกภายใน ชุมชน	4.96	0.157	0.157	3
	1.7 การวางมาตรการ ของชุมชนเพื่อความ สงบเรียบร้อยและ ป้องกันความเสี่ยงที่ อาจขึ้นในการจัด กิจกรรมการบริการการ ท่องเที่ยวของชุมชน	4.93	0.194	0.418	5

ด้านที่	องค์ประกอบของ คุณลักษณะตัวบ่งชี้	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	Kendall 's Value	จำนวน เกณฑ์การ พิจารณา
2. การบริหาร จัดการแบบ เครือข่าย ร่วมกับภาค ธุรกิจเอกชน ภาคประชา สังคมและ องค์กรชุมชน อื่น	2.1 การแสวงหาความ ร่วมมือระหว่างองค์กร ชุมชนที่มีศักยภาพใน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพ การจัดการท่องเที่ยว ชุมชนร่วมกัน	4.97	0.080	0.458	4
	2.2 การวางแผนด้าน การประชาสัมพันธ์และ ส่งเสริมตลาดท่องเที่ยว ชุมชนร่วมกัน	4.94	0.175	0.402	3
	2.3 การพัฒนากิจกรรม การส่งเสริมการ ท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน ร่วมกัน	4.96	0.107	0.458	3
3. การบริหาร จัดการแบบ เครือข่าย ร่วมกับ หน่วยงาน ภาครัฐ(ต่อ)	3.1 การสนับสนุนและ ร่วมวางแผนในการ ส่งเสริมและพัฒนาการ จัดบริการท่องเที่ยวของ ชุมชนอย่างมี ประสิทธิภาพ	4.96	0.107	0.580	7

ด้านที่	องค์ประกอบของ คุณลักษณะตัวบ่งชี้	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	Kendall 's Value	จำนวน เกณฑ์การ พิจารณา
และ รัฐวิสาหกิจใน ส่วนกลางและ ภูมิภาค	3.2 การวางแผนด้าน การตลาดและกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการบริการ การท่องเที่ยวในชุมชน ที่มีศักยภาพร่วมกัน	4.96	0.107	0.490	3
4. การบริหาร จัดการ เครือข่าย ร่วมกับองค์กร ปกครองส่วน ท้องถิ่น	4.1 การวางแผนรองรับ การถ่ายโอนภารกิจการ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ในพื้นที่บริการร่วมกับ กลุ่มที่ขับเคลื่อนการ ท่องเที่ยวชุมชน	4.96	0.076	0.455	5
	4.2 การจัดทำ แผนพัฒนาการส่งเสริม การท่องเที่ยวของ ชุมชนในพื้นที่บริการ ร่วมกับภาคส่วนต่างๆ อย่างบูรณาการกัน	4.92	0.244	0.531	3
	4.3 การส่งเสริม กิจกรรม บุคลากร และ เครื่องมือในการ จัดบริการการท่องเที่ยว ของชุมชนในพื้นที่	4.98	0.078	0.291	3

ด้านที่	องค์ประกอบของ คุณลักษณะตัวบ่งชี้	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	Kendall 's Value	จำนวน เกณฑ์การ พิจารณา
	4.4 การเป็นผู้ ประสานงานการ ขับเคลื่อนการท่องเที่ยว ของชุมชนในพื้นที่ บริการอย่างมี ประสิทธิภาพ	5.00	0.00	1.00	2
	4.5 การประชาสัมพันธ์ และสร้างภาพลักษณ์ ให้กับแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนในพื้นที่บริการ	4.98	0.053	0.425	7
	ผลรวม	4.96	0.063		77

จากตารางที่ 1 พบว่า สรุปลผลการพัฒนาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการบริหาร
การจัดการแบบเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

**1. ด้านการบริหารจัดการแบบเครือข่ายร่วมกันภายในชุมชนที่จัดการ
ท่องเที่ยว** ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1. การวางแผนการพัฒนาระบบ
บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันระหว่างกลุ่มต่างๆในชุมชน โดยมีเกณฑ์
พิจารณาจำนวน 8 ตัวชี้วัด 2. การบริหารจัดการกลุ่มส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
อย่างมีธรรมาภิบาล โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 5 ตัวชี้วัด 3. การพัฒนาคุณภาพ
บริการการท่องเที่ยว รวมทั้งบริการสาธารณะอื่นที่ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มี
ประสิทธิภาพพร้อมกันภายในชุมชน โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 8 ตัวชี้วัด 4. ภาวะผู้นำ
และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในกลุ่มส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมี
เกณฑ์พิจารณาจำนวน 2 ตัวชี้วัด 5. การนำทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และอัต
ลักษณ์ชุมชนมาเพิ่มมูลค่าด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกัน โดยมีเกณฑ์
พิจารณาจำนวน 6 ตัวชี้วัด 6. การส่งเสริมการจัดการความรู้ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์

ประจำท้องถิ่นจากฐานสู่ฐานให้แก่สมาชิกภายในชุมชน โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 3 ตัวชี้วัด และ 7. การวางมาตรการของชุมชนเพื่อตอบสนองภัยและป้องกันความเสี่ยงที่อาจขึ้นในการจัดกิจกรรมการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 5 ตัวชี้วัด

2. การบริหารจัดการแบบเครือข่ายร่วมกับภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคมและองค์กรชุมชนอื่น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1. การแสวงหาความร่วมมือระหว่างองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกัน โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 4 ตัวชี้วัด 2. การวางแผนด้านการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวชุมชนร่วมกัน โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 3 ตัวชี้วัด และ 3. การพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนร่วมกัน โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 3 ตัวชี้วัด

3. การบริหารจัดการแบบเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจในส่วนกลางและภูมิภาค ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1. การสนับสนุนและร่วมวางแผนในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการบริการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 7 ตัวชี้วัด และ 2. การวางแผนด้านการตลาดและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการบริการการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีศักยภาพร่วมกัน โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 3 ตัวชี้วัด

4. การบริหารจัดการเครือข่ายร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1. การวางแผนรองรับการถ่ายโอนภารกิจส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่บริการร่วมกับกลุ่มที่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 5 ตัวชี้วัด 2. การจัดทำแผนพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่บริการร่วมกับภาคส่วนต่างๆอย่างบูรณาการกัน โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 3 ตัวชี้วัด 3. การส่งเสริมกิจกรรม บุคลากร และเครื่องมือในการจัดการบริการการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่ โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 3 ตัวชี้วัด 4. การเป็นผู้ประสานงานการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่บริการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 2 ตัวชี้วัด และ 5. การประชาสัมพันธ์ และสร้างภาพลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่บริการ โดยมีเกณฑ์พิจารณาจำนวน 7 ตัวชี้วัด

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการบริหารการจัดการแบบเครือข่ายท้องถิ่นโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้เห็นว่าตัวบ่งชี้ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการแบบเครือข่ายร่วมกันภายในชุมชนที่จัดการท้องถิ่น จำนวน 33 ตัวชี้วัด รองลงมาเป็นด้าน การบริหารจัดการเครือข่ายร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 20 ตัวชี้วัด รองลงมาเป็นด้านการบริหารจัดการแบบเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจในส่วนกลางและภูมิภาค และด้านการบริหารจัดการแบบเครือข่ายร่วมกับภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคมและองค์กรชุมชนอื่น ด้านละจำนวน 10 ตัวชี้วัด ซึ่งทำให้เห็นว่ากิจกรรมการท้องถิ่นโดยชุมชนต้องทำให้องค์กรชุมชนที่บริหารจัดการท้องถิ่นของชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการ มีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมการท้องถิ่นในชุมชนและสามารถสร้างพลังการมีส่วนร่วมและเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในการระดมเข้าสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการจัดการท้องถิ่นโดยชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอำพล บุญพานิช (2560) ที่ได้ศึกษาปัจจัยจากทุนทางสังคมที่ทำให้ชุมชนโคกโก่งจัดการท้องถิ่นแบบโฮมสเตย์ในชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ก็พบว่า ปัจจัยจากบุคคลผู้นำและแกนนำที่มีคุณภาพของหมู่บ้านได้ดึงศักยภาพของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนขึ้นมาเป็นจุดเด่นและพัฒนาสู่การจัดการท้องถิ่นเชิงวัฒนธรรม และ Wanlop Rathachatraron & Noppon Akahat (2017) ที่ได้ศึกษาวัฒนธรรมชุมชนกับกระบวนการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในการให้บริการสาธารณะในระดับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งพบว่ากิจกรรมการบริการสาธารณะและการนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของวัฒนธรรมชุมชน เช่นในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงชุมชนผู้ไท จะสามารถพัฒนากระบวนการบริหารปกครองตนเองของชุมชนท้องถิ่นให้เกิด 1) การสร้างความรับผิดชอบ 2) การสร้างความเป็นพลเมือง และ 3) การสร้างภาคประชาสังคมขึ้นในชุมชนท้องถิ่น อันจะทำให้การผลิตและให้บริการสาธารณะในระดับชุมชนหมู่บ้านก่อให้เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล คุ่มค่า และทำให้พึ่งตนเองได้ในระยะยาว สอดคล้องกับผล

การศึกษาของธีรกันต์ โพธิ์แก้ว และสุพัฒนชัย โพธิ์แก้ว (2560) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านบางโรง ตำบลปากคอก อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ตที่พบว่า การรวมกลุ่มเพื่อจัดการท่องเที่ยวชุมชนตามที่เกิดขึ้นอย่างมีระบบร่วมกันสามารถแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้เข้าสู่กลุ่มออมทรัพย์ขึ้น และกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนและการบริการนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมกับปัญหาและความต้องการต่างๆ ในด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การจัดการขยะในพื้นที่ เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน การจัดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้มีความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนมากขึ้น และต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างความตระหนักในจิตสำนึกแห่งการรักชุมชนบ้านเกิด โดยการส่งเสริมเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

ประเด็นต่อมาเมื่อชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมีศักยภาพแล้ว สำหรับการสร้างความร่วมมือในรูปของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น จำเป็นที่จะต้องวางบทบาทต่อภาคีเครือข่ายที่มีพันธกิจในการส่งเสริม สนับสนุน ประสานความร่วมมือ และเป็นหุ้นส่วนรับผิดชอบในกิจกรรมการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกิดขึ้นซึ่งจากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้ามาเป็นร่วมมือและพัฒนาระบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมากที่สุด เป็นตัวประสานกับหน่วยงานภาคีอื่นในการพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งจะทำให้เป็นการเตรียมพร้อมในการวางแผนและรองรับภารกิจการรองรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อก้าวไปสู่ความยั่งยืนในการพัฒนาเชิงพื้นที่ต่อไป ส่วนหน่วยงานภาครัฐอื่นรวมทั้งภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จะมีบทบาทในด้านส่งเสริมและการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้เกิดรูปแบบและการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ในการกระตุ้นการท่องเที่ยวของชุมชนให้สามารถขับเคลื่อนตัวเองไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนบนฐานของหลักการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและอัตลักษณ์ชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริ นาคะศิริ (2556) ได้ศึกษาแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกับตลาดสามชุก : ความสำเร็จและปัญหา ซึ่งพบว่า แผนพัฒนาของตลาดสามชุกมีความสอดคล้องกับแนวคิดในการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งหนึ่งในปัจจัยที่สำเร็จคือ ด้านการมีส่วนร่วมหรือร่วมมือจาก

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และได้นำไปสู่ให้มีแผนฟื้นฟูและสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชนกับภาครัฐ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่การจัดเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชนกับภาครัฐ การจัดนิทรรศการผลการดำเนินงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือการสรุปบทเรียนเผยแพร่ผลงานต่อสาธารณะ และจัดโครงการวิจัยและพัฒนาระหว่างชุมชนกับเครือข่าย ซึ่งจะทำให้เห็นความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายต่างๆเป็นปัจจัยเสริมที่สำคัญของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่ความยั่งยืนได้ และอีกอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในพื้นที่จริงๆก็เปรียบเสมือนเนื้อเดียวกันตามที่ ปิยะพงษ์ บุษบก และคณะ (2560) ได้ทำการศึกษาไว้ในผลการศึกษาเรื่องการสร้างความร่วมมือในการบริหารจัดการท้องถิ่น : สสำรวจแนวปฏิบัติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการสร้างความร่วมมือกันเองน้อยกว่าการสร้างความร่วมมือกับองค์กรชุมชน/กลุ่มชาวบ้าน โดยเฉพาะในระดับองค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่ใกล้ชิดชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด ได้มีการสร้างความร่วมมือกับองค์กรชุมชน/กลุ่มชาวบ้านมากกว่า 1 องค์กร ทั้งนี้การสร้างความร่วมมือในการบริหารจัดการท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ ยังพบว่า มีมิติของวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งวัฒนธรรมความร่วมมือในบริบทภาคอีสานนั้นถือว่าเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ที่สามารถยกระดับไปสู่การสร้างความร่วมมือระหว่างกันขึ้นได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ภาคอีสานไม่ใช่เรื่องยาก เพราะความร่วมมือขององค์กรทั้งสองต่างแนบชิดกันบนฐานของทุนทางสังคมที่เติบโตภายใต้การทำงานในบริบทเดียวกัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาครั้งนี้ในการนำทุนทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันมาสร้างความร่วมมือกันเพื่อไปสูการบริหารจัดการภารกิจร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมการนำผลการพัฒนาเกณฑ์ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบองค์การเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีศักยภาพเพื่อทำให้เกิดการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายต่างๆในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน

2. ควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ชัดเจนสำหรับบทบาทการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ หรือรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับขับเคลื่อนนโยบายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรถ่ายโอนอำนาจและภารกิจการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในหน่วยงานต่างๆในระดับกรม ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถวางแผนและกำหนดนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ คุ่มค่า และเสริมสร้างพลังเชิงพื้นที่ในการขับเคลื่อนกิจกรรมการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปสู่ความยั่งยืนได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับทุนอุดหนุนและส่งเสริมการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ภายใต้การบริหารโครงการโดยศูนย์ส่งเสริมและประสานงานการวิจัยเพื่อการปกครองตนเองของท้องถิ่น (สปวท.)

ปีงบประมาณ 2561 ซึ่งทำให้การดำเนินโครงการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี
คณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ธีรกานต์ โพธิ์แก้ว และสุพัฒน์ชัย โพธิ์แก้ว. (2560). การมีส่วนร่วมในการจัดการ
ท่องเที่ยวชุมชนบ้านบางโรง ตำบลป่าคลอก อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต.
รายงานการวิจัยเสนอต่อคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏภูเก็ต.
- ปิยะพงษ์ บุษบงก์ และคณะ (2560). การสร้างความร่วมมือในการบริหารจัดการ
ท้องถิ่น : สรรวจแนวปฏิบัติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (ออนไลน์) สืบค้น
จาก www.pcrp-org.com (6 กันยายน 2560).
- ศิริ นาคะศิริ (2556) ศิริ นาคะศิริ (2556). แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกับ
ตลาดสามชุก : ความสำเร็จและปัญหา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์
อีสเทอร์น 6 (2): 7 - 16.
- สุเทพ ไชยพันธุ์ (2556). ความเป็นมาคนอีสาน ภาคพิเศษผู้ไทยลูกหลาน : สาน
สัมพันธ์เชื่อมพรมแดนอาเซียนเป็นหนึ่งเดียว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
สุภาพใจ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). ร่าง
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564).
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี. (2560). แผนพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวใน
ท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2560 – 2564. กาญจนบุรี : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏกาญจนบุรี.
- อำพล บุญพานิช. (2560). บทบาทชุมชนกับการพัฒนาทุนทางสังคมในการ
เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย
บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. รายงานการวิจัยเสนอต่อ

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปีงบประมาณ 2560, สำนักวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.

- Bevir, M. (2010). **Governance: A Very Short Introduction**. New York :
Oxford
- Creswell, J. H. (2014). **Research Design: Qualitative, Quantitative, &
Mixed Methods Approaches**. (4th ed.). Thousand Oaks, California:
Sage Publications.
- Edmons, W.A., & Kennedy, T.D. (2017). **An Applied Guide to Research
Designs: Quantitative, Qualitative, and Mixed Methods**.
Thousand Oaks: Sage.
- Gracht, H. A. (2012). Consensus measurement in delphi studies review and
implications for future quality assurance. **Technological
Forecasting & Social Change**, 79(1): 1525 – 1536.
- Macmillan, T. T. (1971). **The Delphi Technique**. In Paper presented at the
annual meeting of the California Junior Colleges Associations
Committee on Research and Development, May 3-5. CA:
Monterey.
- Rathachatranon, W. & Akahat, N. (2017). Community Cultures & Citizenships
Enhancement Process for Delivering Public Service at Local
Community Level. **Governance Journal** 6: 61 - 76

Translated Thai References

- Boosabong, P. at al. (2017). **Collaborative Local Governance Studies:
Exploring Practices in North-East Thailand**. (Online). Retrieved
from www.pcrp-org.com (6 September 2560).
- Boonphanich, A. (2017). **Community Role and Social Capital**

Development in Enhancing to Community: A Case Study of Phu-Tai Cultural Village “Kok Khong”, Kuchinarai District, Kalasin Province. Kalasin : Kalasin University.

Chaiyakhan, S. (2013). **E-saan People Background, Phu-Thai Special Series: Bounder Link of One ASEAN Countries.** Bangkok: Sukhaphab Chai

Kanchana Buri Provincial Administrative Organization. (2017). **Tourism Development Plan in Local of Kanchana Buri Province B.C. 2560 – 2564** Kanchana Buri: Kanchana Buri Provincial Administrative Organization.

Nakasiri, S. (2013). Sustainable Tourism Concept ‘s for Samchuk Market: Success and Challenges. **FEU Academic Review 6** (2): 7 - 16.

Office of the National Economic and Social Development Council. (2016). **Draft of National Economic and Social Development Plan B.C. 2560 – 2564.** Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.

Phokaew, T. and Phokaew, S. (2017). **Participation of Tourism Management in Ban Bangrong Community, Paklok Sub-district, Thalang District, Phuket Province.** Report of Faculty of Humanities & Social Sciences, Phuket Rajabhat University.